

เผด็จการ พลังประชาชน และอิทธิพลของมหาอำนาจ : บทสรุปการล่มสลายของระบอบมาร์กอสในฟิลิปปินส์

ศุภการ สิริไพศาล¹

บทนำ

ฟิลิปปินส์ เป็นหนึ่งในประเทศกำลังพัฒนาที่ถูกขับเคลื่อนไปข้างหน้าโดยระบบทุนนิยม มาตั้งแต่ยุคอาณานิคมในสมัยสเปนจนกระทั่งได้รับเอกราชจากสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ.1946 ปัจจัยจากภายนอกถือเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภายในของฟิลิปปินส์ โดยเฉพาะอิทธิพลและการแทรกแซงของสหรัฐฯ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง บทบาทที่เพิ่มขึ้นของสหรัฐฯ ในฟิลิปปินส์ ทำให้ฟิลิปปินส์ต้องพึ่งพาสหรัฐฯ ในทุกๆ ด้าน ด้วยเหตุนี้เมื่อได้รับเอกราชฟิลิปปินส์จึงเป็นประเทศที่เกือบจะไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้อีกทั้งระบอบประชาธิปไตยที่สหรัฐฯ เป็นผู้วางรากฐานไว้ให้กลับถูกรอบงำโดยกลุ่มคนรัววยและพวกเจ้าของที่ดิน ซึ่งได้ใช้อำนาจทางการเมืองกอบโกยผลประโยชน์อย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังเอื้อประโยชน์แก่ญาติมิตรและพวกพ้องของตนสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนี้จึงกลายเป็นปัจจัยที่บั่นทอนโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของฟิลิปปินส์อย่างมาก ส่งผลให้ฟิลิปปินส์ซึ่งเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในทศวรรษที่ 1950 กลายเป็นประเทศที่ตกต่ำยากจนและล้าหลังที่สุดในอีก 30 ปีต่อมา

ฟิลิปปินส์ภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีเฟอร์ดินานด์ อี.มาร์กอส (Ferdinand E. Marcos) ตั้งแต่ปี ค.ศ.1965 - 1986 ได้ถูกอิทธิพลจากภายนอกคือสหรัฐอเมริกาบีบบังคับให้ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ EOI (Export-Oriented Industrialization) เพื่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ดังนั้น สหรัฐฯ จึงสนับสนุนประธานาธิบดีมาร์กอสให้อยู่ในอำนาจโดยหวังว่ามาร์กอสจะสนองผลประโยชน์ให้แก่สหรัฐอเมริกา แต่เมื่อระบอบที่เต็มไปด้วยผลประโยชน์และความเผด็จการที่รวบอำนาจมาอย่างยาวนานกว่า 20 ปี ของมาร์กอสเผยออกมา พลังประชาชนได้รวมตัวขึ้นและนำมาสู่การล่มสลายของระบอบเผด็จการอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ในบทความชิ้นนี้มุ่งเสนอถึงความเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากปัจจัยภายในและอิทธิพลจากภายนอกซึ่งได้แก่ สหรัฐอเมริกา ที่เข้ามาใช้อิทธิพลในกิจการภายในของฟิลิปปินส์ในสมัยประธานาธิบดีเฟอร์ดินานด์ อี.มาร์กอส จนกระทั่งถึงการเสื่อมอำนาจและถูกโค่นล้มโดยพลังประชาชน ในปี ค.ศ.1986

จากยุคอาณานิคมถึงการขึ้นสู่อำนาจของมาร์กอส

เมื่อสเปนเข้ามาในฟิลิปปินส์ช่วงทศวรรษที่ 1560 ได้พบว่ารายได้หลักที่สร้างความมั่นคงและ

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา

มั่งคั่งให้แก่ฟิลิปปินส์ในช่วงศตวรรษที่ 16 ก็คือความเป็นเมืองท่าการค้า (entrepot) ของมะนิลา โดยเฉพาะการค้าทางเรือกับจีนในยุค galleon trade โดยมีปัจจัยที่เอื้อต่อการค้าขายคือ การประสานผลประโยชน์กับผู้ปกครองท้องถิ่น¹ เมื่อสเปนเข้ามายึดครองหมู่เกาะแห่งนี้ได้เข้าจัดระบบการปกครองขึ้นใหม่ภายในฟิลิปปินส์ด้วยการใช้ระบอบศักดินา (Feudalism) แบบสเปน จากพื้นฐานนี้ จึงทำให้ผู้ปกครองท้องถิ่นในยุคต่อๆ มา มีความคุ้นเคย และยึดติดกับการปกครองแบบศักดินา โดยถือว่าที่ดินเป็นสิ่งที่แสดงอำนาจและความมั่นคง สเปนยังได้ใช้ศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกเป็นสื่อกลางในการติดต่อกับชนพื้นเมือง โดยศาสนจักรเองต่างก็ตระหนักว่าชาวจีนมีประโยชน์ในทางเศรษฐกิจแก่ฟิลิปปินส์ จึงให้สิทธิพิเศษแก่ชาวจีนที่เข้ารีต ซึ่งนโยบายนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อโครงสร้างทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของฟิลิปปินส์ กล่าวคือ ได้เกิดเป็นชนชั้นลูกครึ่ง (Mestizo)² ที่จะกลายมาเป็นเจ้าที่ดิน และกลุ่มชนชั้นนำที่มีบทบาทในทางเศรษฐกิจและการเมืองของฟิลิปปินส์ในเวลาต่อมา

เมื่อฟิลิปปินส์ตกเป็นอาณานิคมของสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ.1899 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างอย่างมากในฟิลิปปินส์ โดยเฉพาะระบอบการเมืองแบบอเมริกันที่นำไปสู่การผูกขาดอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจโดยกลุ่มคณาธิปไตยแห่งชาติ (national oligarchy) ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มลูกครึ่งเจ้าที่ดิน หรือกลุ่ม Cacique ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวพื้นเมืองที่มีเชื้อสายจีน นอกจากนี้

การเมืองแบบระบบรัฐสภายังเป็นการเปิดโอกาสให้ชนชั้นเจ้าของที่ดินเหล่านี้ เข้าถึงอำนาจทางการเมืองในระดับชาติ และได้กลายมาเป็นชนชั้นผู้ปกครองในเวลาต่อมา³ หน่วยงานท้องถิ่น ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดกระบวนการเลือกตั้งได้กลายเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเจ้าที่ดิน ดังนั้นผู้สมัครรับเลือกตั้ง จึงวนเวียนและจำกัดเฉพาะอยู่ในเครือข่ายตระกูลและเพื่อนพ้องของเจ้าที่ดินกลุ่มลูกครึ่ง และเป็นจุดเริ่มต้นของการกำเนิดระบบวงศ์คณาธิปไตยทางการเมือง (political dynasties)⁴ ในฟิลิปปินส์

ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง สหรัฐอเมริกาได้ออกรัฐบัญญัติพื้นฟู และเสนอเงินชดเชยแก่ผู้เสียหายจากสงคราม ซึ่งผู้ที่ได้ประโยชน์ส่วนใหญ่คือ กลุ่ม Cacique และต่อมาเมื่อฟิลิปปินส์ได้รับเอกราช ได้เกิดความวุ่นวายขึ้นภายในประเทศ เนื่องจากกลุ่ม Cacique ต้องการรักษาอำนาจและผลประโยชน์ของตนต่อไป ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างชนชั้นอย่างชัดเจน นอกจากนี้ กลุ่มชนชั้นเจ้าที่ดินยังดึงทหารเข้ามาเป็นเครื่องมือในการดำเนินการที่รุนแรง ซึ่งนำฟิลิปปินส์เข้าสู่ “ยุคขุนศึก” (Warlord Era) โดยที่เจ้าที่ดินได้จัดตั้งกองกำลังส่วนตัว (private army) ขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนเป็นไปเพื่อการกำจัดคู่แข่งทางการเมืองและมุ่งรักษาผลประโยชน์ของตนเอง “ตำแหน่งประธานาธิบดี” ได้ถูกใช้เป็นใบเบิกทางสู่ความมั่งคั่งมาโดยตลอดในประวัติศาสตร์การเมืองของฟิลิปปินส์ผู้ที่มาดำรงตำแหน่งเกือบทุกคนล้วนใช้อำนาจในฐานะประธานาธิบดีในการกอบโกย

¹ Benedict Anderson, “Cacique Democracy in the Philippines,” in *The Spectre of Comparisons: Nationalism, Southeast Asia, and the World*. (London, New York: Verso, 2000) p.194.

² Benedict Anderson, pp. 194-196.

³ Ibid., pp. 201-202.

⁴ Ibid., p. 203.

ผลประโยชน์และเอื้อประโยชน์แก่กลุ่มคนชาติปไตย ทั้งที่เป็นพรรคพวกของตนเองและกลุ่มผลประโยชน์ อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ระบอบประชาธิปไตยของฟิลิปปินส์ จึงเป็นไปเพียงในหลักการเท่านั้น การกอบโกยผลประโยชน์จากการคอร์รัปชัน การเล่นเกมพรรคเล่นพวก ล้วนเป็นไปอย่างกว้างขวาง โดยอาศัยนโยบายที่กำหนดขึ้นตามกระบวนการทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตย ระบอบประชาธิปไตยภายใต้ชนชั้น เจ้าที่ดิน ได้กลายเป็นตัวการสำคัญที่บ่อนทำลาย เสถียรภาพทั้งในทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม แม้ว่าวิธีการในการเลือกผู้เข้ามาดำรง ตำแหน่งทางการเมืองจะมาจากการเลือกตั้งโดย ประชาชนก็จริง แต่อำนาจที่แท้จริงกลับอยู่ที่กลุ่ม คนชาติปไตย ซึ่งใช้อำนาจเพื่อแสวงหา และเอื้อ ผลประโยชน์ให้แก่ครอบครัว และพวกพ้อง ยิ่งกว่านั้น ยังมีการใช้วิธีที่รุนแรงในการจัดการกับคู่แข่งอย่าง โหดเหี้ยม นำมาซึ่งความหวาดกลัวที่คุกคามความ ปลอดภัยในชีวิตของประชาชน

การคอร์รัปชันที่บั่นทอนโครงสร้างทางการเมือง และโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ ปัญหา เงินเฟ้อ ค่าครองชีพสูง ประชาชนขาดที่ดินทำกิน ความยากจน สภาพที่ขาด law and order ของสังคม รัฐบาลที่ไม่มีความเป็นประชาธิปไตย ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ได้สร้างความเบื่อหน่ายและความไม่พอใจแก่ ประชาชนมาเป็นเวลานาน จนเป็นประเด็นสำคัญใน การหาเสียงแข่งขันชิงตำแหน่งประธานาธิบดีเกือบ ทุกครั้ง การที่ประชาชนรู้สึกว่ประธานาธิบดีไม่ สามารถแก้ปัญหาต่างๆ นี้ได้ ทำให้ชาวฟิลิปปินส์ มักจะไม่เลือกประธานาธิบดีซ้ำเป็นสมัยที่สอง และ ด้วยคำสัญญาที่ว่า จะแก้ปัญหาเหล่านี้ให้หมดไปเพื่อ ให้ฟิลิปปินส์เปลี่ยนเป็น “The New Society” ทำให้นายเฟอร์ดินานด์ อี. มาร์กอส สามารถเอา ชนะ

ประธานาธิบดีมาคาปากัล (Diosdado Macapagal) ใน การเลือกตั้งปี ค.ศ.1965 และขึ้นดำรงตำแหน่ง ประธานาธิบดี โดยที่มาร์กอสเปรียบตนเองเสมือน วีรบุรุษผู้กอบกู้ และผู้นำความหวังมาสู่ ประเทศ ฟิลิปปินส์ ซึ่งอยู่ในสภาวะวิกฤติใกล้ล้มละลาย

หลังจากที่มาร์กอสได้ขึ้นมามีตำแหน่ง ประธานาธิบดี สหรัฐอเมริกาซึ่งมีผลประโยชน์ใน ฟิลิปปินส์อย่างมากทั้งในเชิงยุทธศาสตร์และเศรษฐกิจ ได้เพิ่มอิทธิพลต่อระบบการเมืองของฟิลิปปินส์อย่าง ชัดเจน ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างฟิลิปปินส์กับสหรัฐฯ มีลักษณะที่เกี่ยวเนื่องกันมาตั้งแต่สหรัฐฯ ประกาศให้ เอกอัครราชทูตฟิลิปปินส์ในปี ค.ศ.1946 ทั้งนี้เพราะสหรัฐฯ ต้องอาศัยฟิลิปปินส์ซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญใน การคงไว้ซึ่งอิทธิพลของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชีย แปซิฟิก และเพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์จากโซเวียต สหรัฐอเมริกาได้ตั้งฐานทัพที่สำคัญ 2 แห่งคือ ฐานทัพ เรือที่อ่าวซู-บิค และฐานทัพอากาศคลาร์ก ซึ่ง ฐานทัพทั้ง 2 แห่งนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการแทรกแซง ทางทหารและการเมืองในภูมิภาคตะวันออก เอเชียใต้

อย่างไรก็ตาม ใช่ว่าสหรัฐฯ จะเป็นผู้ที่ได้ ประโยชน์แต่ฝ่ายเดียว ในทางกลับกัน มาร์กอสก็ได้ รับประโยชน์จากการเข้ามาของสหรัฐฯ เช่นกัน กล่าว คือ มาร์กอสได้เก็บค่าเช่าฐานทัพทั้งสองแห่งจาก อเมริกาในราคาที่สูงมาก และเปิดโอกาสให้แรงงาน ฟิลิปปินส์เข้าทำงานภายในฐานทัพจำนวนหลาย หมื่นอัตรา การสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในกิจการ ต่างๆ ฟิลิปปินส์จะได้รับเงินช่วยเหลือเป็นสิ่ง ตอบแทน ดังเช่นการที่มาร์กอสส่งทหารเข้าไปใน เวียดนามเพื่อแลกกับเงินช่วยเหลือในการสร้างถนน และโครงการพัฒนาชุมชนเป็นการตอบแทนตาม ข้อตกลงลับกับวอชิงตัน⁵ ก่อนสมัยมาร์กอส

⁵ Lela Garner Noble, “Politics in the Marcos Earcos Era,” in Crisis in the Philippines: The Marcos Era and Beyond, John Bresnan. ed. (New Jersey: Princeton, 1986), p. 72.

สภาพเศรษฐกิจโดยรวมของฟิลิปปินส์ยังอยู่ในฐานะที่ไม่สู้จะดีนัก แต่ในสมัยแรกของรัฐบาลมาร์กอส ฟิลิปปินส์สามารถใช้หนี้ต่างประเทศได้เกือบหมด เป็นผลมาจากความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะการค้าขายสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการทำสงครามเวียดนาม⁶ สำหรับในทางการเมือง สหรัฐอเมริกาได้ยืนยันถึงความจำเป็นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การป้องกันภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกร่วมกับฟิลิปปินส์⁷

ในประเด็นด้านเศรษฐกิจ สหรัฐอเมริกามีผลประโยชน์จากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในฟิลิปปินส์ ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาฟิลิปปินส์ควบคู่ไปกับการลงทุนของสหรัฐฯ นอกจากนี้ มาร์กอสยังได้เปิดรับยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจแบบใหม่คือ “EOI” (Export-Oriented Industrialization) ซึ่งได้รับการผลักดันจากธนาคารโลก (World Bank) และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ หรือ “IMF” (International Monetary Fund) องค์กรที่เป็นผลผลิตจากการประชุม Bretton Woods จากการเปิดรับเม็ดเงินเหล่านี้ส่งผลทำให้เศรษฐกิจภายในประเทศดีขึ้น มาร์กอสได้เสนอให้มีการผ่านกฎหมาย 2 ฉบับ ที่มีจุดประสงค์เพื่อสนับสนุนการส่งออก อีกนัยหนึ่ง เพื่อเอื้อประโยชน์แก่สหรัฐอเมริกา กฎหมายดังกล่าวได้แก่ Investment Incentive Acts ในปี ค.ศ.1967 ซึ่งจะส่งผลให้เกิดแรงงานราคาถูก และสามารถนำเข้าวัตถุดิบโดยไม่เสียภาษี และกฎหมาย Export Incentive Acts ปี ค.ศ.1970 นอกจากนี้ยังจัดตั้งเขตอุตสาหกรรมส่งออก (Export Processing Zone - EPZ) ที่บาตาอัน (Bataan) เพื่อดึงดูดการลงทุนซึ่งอาจกล่าวได้ว่า มาร์กอสพยายามมุ่งเน้นส่งเสริมการส่งออกเป็นหลัก

โดยสอดคล้องกับนโยบาย EOI ของธนาคารโลกและ IMF โดยที่องค์กรทั้งสองมีสหรัฐฯ เป็นผู้กำหนดบทบาทอยู่เบื้องหลัง แม้ว่าการดำเนินนโยบายที่เอื้อประโยชน์ต่อสหรัฐอเมริกาจะทำให้ฟิลิปปินส์ได้รับการช่วยเหลืออย่างมากก็ตาม แต่ก็ได้เกิดกระแสด้านจากภายในโดยการรวมตัวกันของกลุ่มพลังต่าง ๆ เช่น นักการเมืองฝ่ายค้าน นักศึกษา ชาวนาและกรรมกร ซึ่งไม่พอใจนโยบายการเอื้อประโยชน์ให้ต่างชาติอยู่เป็นระยะ

อย่างไรก็ตามในการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสมัยแรก ทุกอย่างดำเนินไปได้ด้วยดีและสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชนได้อย่างมาก ทำให้มาร์กอสได้รับการสนับสนุนให้ลงสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งประธานาธิบดีเป็นสมัยที่สอง และได้รับเลือกในปี ค.ศ.1969 ถือเป็น การสร้างประวัติศาสตร์การเมืองของฟิลิปปินส์ที่ไม่มีประธานาธิบดีคนใดดำรงตำแหน่งสองสมัยติดกัน แต่ในภายหลังพบหลักฐานว่ามาร์กอสได้นำเงินทุนสำรองระหว่างประเทศไปใช้ในการรณรงค์หาเสียง ซึ่งมีผลต่อสภาพการเงินการคลังของประเทศ จนทำให้มาร์กอสต้องขอกู้เงินจาก IMF ส่งผลให้ฟิลิปปินส์ถูกบังคับให้ลดค่าเงินเปโซในปี ค.ศ.1970 การลดค่าเงินส่งผลให้ฟิลิปปินส์ประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำนอกจากนี้ยังเกิดปัญหาอื่นๆ ที่ตามมา อาทิ หนี้สินอันเกิดจากการขาดดุลการค้ากับต่างประเทศโดยจากสถิติการนำเข้าสินค้าของฟิลิปปินส์ในปี ค.ศ.1970 อยู่ที่ 432.1 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ แต่ในปี ค.ศ.1979 เพิ่มขึ้นไปถึง 2.5 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ รวมถึงสภาพทางเศรษฐกิจที่ถูกปิดล้อมปัญหาเกี่ยวกับการจ้างงาน ปัญหาเกี่ยวกับสาธารณสุขปโภคในเขต EPZ การต่อต้าน

⁶ Ibid., p. 76.

⁷ Claude A. Buss, *The United States and the Philippines: Background for policy*. (Washington D.C.: American Enterprise Institute for Public Research, 1977). pp.121-134.

ของแรงงาน⁸

จากการที่รัฐบาลมาร์กอสปรับเปลี่ยนนโยบายให้เอื้อต่อการส่งออกตามการขึ้นของธนาคารโลกและ IMF ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างกลุ่ม Import Substitution Industry (ISI) ซึ่งได้แก่ กลุ่มทุนอุตสาหกรรมท้องถิ่นที่พึ่งพิงการสนับสนุนจากรัฐกับกลุ่มเกษตรส่งออกที่ต้องการให้รัฐหันมาสนับสนุนการค้าเสรีแทนการปกป้องอุตสาหกรรมท้องถิ่น ในขณะเดียวกันได้เกิดกลุ่มพลังทางสังคมขึ้นได้แก่ ขบวนการนักศึกษาซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวคิดมาร์กซิสต์และแนวคิดชาตินิยมซึ่งต่างไม่พอใจและต่อต้านสหรัฐฯ ที่เข้ามาตั้งฐานทัพและเข้ามามีอิทธิพลครอบงำทางเศรษฐกิจ โดยกลุ่มพลังทางสังคมที่เกิดขึ้นนี้ไม่เห็นด้วยในนโยบายของรัฐบาลที่เอื้อประโยชน์ต่อสหรัฐฯ มากกว่าที่จะแก้ปัญหาการว่างงาน และความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของผู้คนในประเทศ ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมือง และกลายเป็นพลังชาตินิยมที่มุ่งต่อต้านสหรัฐฯ รวมถึงต่อต้านประธานาธิบดีมาร์กอสโดยเฉพาะการแสดงออกด้วยการเดินขบวนประท้วงตามเมืองใหญ่ทั่วประเทศ

ความขัดแย้งและความเคลื่อนไหวของกลุ่มภายในประเทศ ที่เกิดจากความไม่พอใจของประชาชนและกลุ่มต่างๆ ทำให้ประธานาธิบดีมาร์กอสตัดสินใจประกาศใช้กฏอัยการศึกในปี ค.ศ.1972 โดยได้รับการสนับสนุนจากธนาคารโลกให้ใช้ความรุนแรงในการยุติปัญหา ซึ่งสหรัฐฯ ก็ได้สนับสนุนการประกาศกฏอัยการศึก เนื่องจากสหรัฐฯ เองก็มีผลประโยชน์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ และความมั่นคงอยู่ในฟิลิปปินส์ โดยการประกาศกฏอัยการศึก

นอกจากจะเป็นการยุติความขัดแย้งแล้ว ยังทำให้มาร์กอสสามารถดำรงตำแหน่งผู้นำต่อไปได้ แม้จะหมดวาระของการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีแล้วก็ตาม ถือเป็น การรวบอำนาจไว้อยู่ที่ตัวมาร์กอสแต่เพียงผู้เดียว และถือเป็น การก้าวเข้าสู่ยุคเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จในประเทศฟิลิปปินส์

อำนาจของมาร์กอสเข้มแข็งขึ้นมากภายหลังการประกาศกฏอัยการศึก ซึ่งในระยะแรกของการปกครองโดยกฏอัยการศึก มาร์กอสได้สร้างวาทกรรมที่ให้สัญญาถึงการปฏิรูป การนำ law and order กลับมาสู่สังคม และการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ทำให้มาร์กอสได้รับการสนับสนุนจากประชาชนบางกลุ่มพอสมควร⁹ ซึ่งในท้ายที่สุดแล้ว คำมั่นสัญญาทั้งหลาย ก็กลายเป็นเพียงการสร้างภาพและให้ความหวังแก่ประชาชนเท่านั้น

มาร์กอสได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมืองภายในใหม่ โดยการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นชื่อพรรค Kilusang Bagong Lipunan (KBL) เป็นพรรคการเมืองเดียวที่มีบทบาทในสภาแห่งชาติ ซึ่งการจัดตั้งกลุ่มการเมืองด้วยวิธีนี้เป็นการสกัดกั้นคู่แข่งทางการเมืองกลุ่มอื่นๆ นอกจากนี้ มาร์กอสยังให้บารังไก (Barangay) ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นในระดับหมู่บ้าน ทำหน้าที่แทนวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกยกเลิกไป จนกว่าจะมีการเลือกตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติตามรัฐธรรมนูญใหม่ ซึ่งในแต่ละบารังไกนี้จะมีผู้แทนที่มาจาก การแต่งตั้งของมาร์กอส บารังไกจึงกลายเป็นฐานอำนาจให้มาร์กอสไปด้วยความตั้งใจ

ภายใต้กฏอัยการศึก มาร์กอสได้เข้าควบคุมโครงสร้างภายในของรัฐไว้ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นฝ่าย

⁸ Walden Bello, David Kinley and Elaine Elinson, *Development Debacle: The World Bank in the Philippines* (San Francisco: Institute for Food & Development Policy, 1982), pp.151-162.

⁹ Benedict Anderson, p.215.

บริหาร นิติบัญญัติ หรือตุลาการ ซึ่งทำให้มาร์กอสมีอำนาจเผด็จการอย่างแท้จริง โดยก่อนจะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โครงสร้างอำนาจเดิมซึ่งถูกปกครองโดยกลุ่มชนชั้นเจ้าที่ดินได้ถูกลดบทบาทลง โดยมาร์กอสได้ใช้ช่องทางทางกฎหมายออกข้อบังคับมาตรา 17 เพื่อยืดเวลาการดำรงตำแหน่งผู้นำ และในเดือนมกราคม ปี ค.ศ.1973 มาร์กอสได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐเป็นแบบรัฐสภา ซึ่งจะมีบุคคลมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และเป็นหัวหน้าของคณะรัฐบาลภายหลังจากยกเลิกกฎอัยการศึกและมีการเลือกตั้ง ซึ่งจะเปิดโอกาสให้มาร์กอสสามารถดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แทนการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีซึ่งครบวาระ 2 สมัยและไม่สามารถดำรงตำแหน่งได้อีก นอกจากนี้ยังให้ถือว่า คำสั่ง ประกาศ หรือกฎหมายต่างๆ ที่ออกโดยประธานาธิบดีมาร์กอส ในช่วงกฎอัยการศึกนี้มีผลบังคับใช้เทียบเท่ากับรัฐธรรมนูญ และมีผลบังคับใช้ไปจนกว่าจะยกเลิกกฎอัยการศึก ซึ่งการกระทำเหล่านี้ล้วนเป็นการสร้างเสริมอำนาจทางการเมืองเผด็จการของมาร์กอสเป็นอย่างมาก มาร์กอสยังได้เข้าไปแทรกแซงการทำงานของฝ่ายตุลาการ โดยแต่งตั้งพรรคพวกของตนเข้าดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ในฝ่ายตุลาการ กระบวนการทำงานของศาลจึงถูกครอบงำโดยรัฐบาล และมาร์กอสยังได้ขับไล่ข้าราชการที่ต่อต้านหรือมิได้เข้าพวกกับมาร์กอสออกไปโดยใช้ข้ออ้างว่าบุคคลเหล่านี้ประพฤติมิชอบในทางราชการ แต่จุดประสงค์ที่แท้จริงคือความต้องการที่จะกำจัดศัตรูทางการเมืองของตนเอง นอกจากนี้ กองทัพยังถูกดึงเข้ามาสู่ระบบการเมืองภายใต้กฎอัยการศึก มาร์กอสได้ใช้ทหารเป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศโดยให้การอุปถัมภ์แลกเปลี่ยนกับความจงรักภักดี โดยให้สิทธิพิเศษ ทรัพย์สินเงินทองและผลประโยชน์อย่างมากแก่ทหาร ใน

ช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 กิจการของกองทัพได้ขยายตัวอย่างมากโดยการสนับสนุนของมาร์กอส โดยเฉพาะการเพิ่มงบประมาณทางการทหารจาก 500 ล้านดอลลาร์ในปี ค.ศ.1972 เพิ่มขึ้นเป็น 6 พันล้านดอลลาร์ในปี ค.ศ.1985

ประธานาธิบดี เฟอร์ดินานด์ อี. มาร์กอสได้อาศัยอำนาจในฐานะผู้นำ และกฎอัยการศึกที่มอบอำนาจไว้ให้แบบเบ็ดเสร็จ ในการกอบโกยผลประโยชน์จากด้านต่างๆ การที่มาร์กอสสามารถรักษาอำนาจไว้ได้เป็นระยะเวลาจนถึง 20 ปี ส่วนหนึ่งเป็นเพราะการมีฐานอำนาจและเสียงสนับสนุนที่มีลักษณะเป็นเครือข่าย เกาะเกี่ยวกันอย่างเหนียวแน่นโดยใช้ผลประโยชน์ และความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นตัวเชื่อม กลุ่มที่มีความสำคัญต่อระบอบของมาร์กอส ได้แก่ กลุ่มพวกพ้องของมาร์กอส ที่กลายมาเป็นกลุ่มผู้นำใหม่ในโครงสร้างการเมืองและเศรษฐกิจแทนกลุ่มชนชั้นเจ้าที่ดินเดิม กลุ่มเทคโนโลยีที่นำความเชื่อมั่นจากองค์กรระหว่างประเทศ และนักลงทุนต่างชาติมาสู่รัฐบาลมาร์กอส กลุ่มทหารที่มาร์กอสใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการปราบปรามคู่แข่งและผู้ต่อต้านและสุดท้ายคือพลังสนับสนุนจากภายนอกคือ อิทธิพลของสหรัฐอเมริกา มหาอำนาจที่สนับสนุนมาร์กอสอยู่เบื้องหลังภายใต้การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน

ฐานอำนาจของระบอบมาร์กอส

ก่อนที่มาร์กอสจะประกาศกฎอัยการศึกในปี ค.ศ.1972 ชนชั้นเจ้าที่ดิน หรือที่เรียกกันว่า กลุ่ม “Cacique” เป็นกลุ่มอำนาจที่ครอบงำโครงสร้างภายในของฟิลิปปินส์อยู่ โดยเป็นกลุ่มที่มีบทบาททางการเมืองและได้ใช้อำนาจทางการเมือง ในการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐเพื่อนำมาซึ่งการจัดสรรให้เกิดประโยชน์แก่กลุ่มของตนในด้านเศรษฐกิจ การที่ฟิลิปปินส์มีลักษณะโครงสร้างทางการเมืองที่

ศูนย์กลางอำนาจมีลักษณะกระจายตัว สภาท้องถิ่น (Barangay) ซึ่งประกอบไปด้วยชนชั้นเจ้าที่ดินจึงมีอำนาจมากพอที่จะสามารถดึงทรัพยากรของรัฐมาตอบสนองผลประโยชน์ของกลุ่มตน ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นที่มาของคำว่า “Pork-barrel”¹⁰ ซึ่งหมายถึง การนำนโยบายและงบประมาณของรัฐมาจัดสรรให้เอื้อประโยชน์กับพรรคพวกของตน เป็นจุดเริ่มต้นของการคอร์รัปชันที่จะนำไปสู่ความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศฟิลิปปินส์ในเวลาต่อมา

เมื่อถึงสมัยมาร์กอส อำนาจเดิม คือกลุ่มเจ้าที่ดิน หรือกลุ่ม Cacique ได้ถูกกลบตบทาบทง โดยมาร์กอสได้สร้างกลุ่มพันธมิตรใหม่ที่จะเป็นฐานอำนาจในการเสริมสร้างความมั่นคงให้กับระบอบใหม่ที่สร้างขึ้นมา ซึ่งประกอบไปด้วย

กลุ่มทุนพวกพ้อง (crony capitalists) ซึ่งเป็นกลุ่มอำนาจใหม่ที่เกิดขึ้นภายใต้ระบอบมาร์กอส และเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญในด้านการจัดการควบคุมผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะบทบาทที่มีต่อโครงสร้างเศรษฐกิจภายใต้ยุคกฏอัยการศึก ซึ่งความสัมพันธ์ของมาร์กอสกับกลุ่มพวกพ้องนี้ เป็นไปในเชิงอุปถัมภ์โดยมาร์กอสได้จัดสรรทรัพยากรภายนอก ซึ่งได้แก่ เงินกู้เพื่อการพัฒนา หรือการลงทุนจากต่างชาติ และเงินกู้จากองค์กรระหว่างประเทศ เช่น IMF ไปยังกลุ่มทุนเหล่านี้ และกลุ่มทุนพวกพ้องก็อาศัยอำนาจทางการเมือง และสายสัมพันธ์ที่มีต่อประธานาธิบดีในการเข้าไปมีบทบาทในทางการเมือง แสวงหาช่องทางเพื่อความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ เช่น การเข้าถึงแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำของรัฐ สัมปทานในโครงการต่างๆ ของรัฐ และการผูกขาดในการส่งออกสินค้า

ที่สำคัญ เป็นต้น มีการขนานนามกลุ่มพวกพ้องของมาร์กอสว่าเป็น นายทุนข้าราชการ (bureaucrat capitalists)¹¹ เพราะกลุ่มคนเหล่านี้ใช้อำนาจรัฐเป็นใบเบิกทางในการแสวงหาผลประโยชน์ รวมทั้งเข้าไปดำรงตำแหน่งสำคัญในหน่วยงานของรัฐหลายตำแหน่ง เช่น โรแบร์โต เบเนดิกโต (Roberto Benedicto) เพื่อนของมาร์กอส ได้เป็นหัวหน้าของคณะกรรมการน้ำตาลฟิลิปปินส์ (Philippines Sugar Commission - PHILSUCOM) ซึ่งทำให้สามารถควบคุมตลาดการส่งออกน้ำตาลได้ เป็นต้น จากการแทรกแซงนี้ ทำให้นโยบายที่กำหนดขึ้นล้วนเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มคนที่ใกล้ชิดมาร์กอสแทบทั้งสิ้น

จากการที่มาร์กอสให้การอุปถัมภ์ค้าชุกกลุ่มพวกพ้องนี้ กลุ่มทุนจึงมีความจงรักภักดีต่อมาร์กอส และให้การสนับสนุนมาร์กอส ทั้งในด้านการเมือง และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะสองกลุ่มทุนใหญ่ ได้แก่ กลุ่มของผู้ส่งออกสินค้าทางการเกษตร ซึ่งได้แก่ ฮวน ปองเซ เอนริเล (Juan Ponce Enrile) รัฐมนตรีกลาโหมกับเอดัวร์โต โคอวงโก จูเนียร์ (Eduardo Cojuangco, Jr.) ซึ่งเป็นสมาชิกของตระกูลเจ้าที่ดินเดิมที่หันมาให้การสนับสนุนมาร์กอส และประสบความสำเร็จทางธุรกิจ ซึ่งทั้งสองเป็นผู้ควบคุมธุรกิจการค้ามะพร้าว รวมถึงโรแบร์โต เบเนดิกโต (Roberto Benedicto) ผู้ผูกขาดธุรกิจการค้าน้ำตาลรายใหญ่ของฟิลิปปินส์ บุคคลเหล่านี้ นอกจากจะเป็นผู้ควบคุมและผูกขาดในภาคเศรษฐกิจที่สำคัญๆ แล้ว ยังเป็นฐานเสียงขนาดใหญ่ให้มาร์กอส ซึ่งคนกลุ่มนี้ยังได้เป็นหัวหน้าหน่วยการเมืองท้องถิ่น หรือที่เรียกกันว่า “บารังไก”¹²

¹⁰ Benedict Anderson, p. 208.

¹¹ Walden Bello, David Kinley and Elaine Elinson, “Technocrats Versus Cronies,” in **Development Debacle: The World Bank in the Philippines**, p.185.

¹² Carl H. Lande, “Politics in the Marcos Era,” in **Crisis in the Philippines: The Marcos Era and Beyond**, p. 89.

(Barangay) อีกด้วย จึงกล่าวได้ว่า สถาบารังไกที่ถูกจัดตั้งขึ้นก็เพื่อใช้ประโยชน์ในการหาเสียงให้มาร์กอสนั่นเอง

กลุ่มทุนพวกพ้องในภาคบริการและอุตสาหกรรม เช่น เฮอร์มินิโอ ดิซินี (Herminio Disini) ญาติของอิมelda อี. มาร์กอส ซึ่งอยู่ในภาคอุตสาหกรรมยาสูบ ริคาร์โด ซิลเวรีโอ (Ricardo Silverio) ในธุรกิจรถยนต์ และโรโดลโฟ ซูเอนซา (Rodolfo Cuenca) ซึ่งได้รับสัมปทานการก่อสร้างในโครงการต่างๆ ของรัฐ โดยกลุ่มนี้ไม่ได้แสดงบทบาททางการเมืองโดยตรงในยุคกบฏอัยการศึก แต่มีความสำคัญในการจัดสรรเงินทุนที่สะสมไว้ในสวิสเซอร์แลนด์ (acquired investments deposited in Switzerland:AIDS) ซึ่งมาร์กอสได้นำเงินจำนวนมากจากทุนต่างชาติเหล่านี้มาใช้ในการเมืองภายในประเทศเพื่อประโยชน์ของตนเอง¹³

อำนาจทางการเงินรวมกับอำนาจทางการเมืองทำให้กลุ่มพวกพ้องสามารถเข้าครอบครองหลายภาคส่วนหลักของกิจการด้านการเงิน การค้าและอุตสาหกรรม ส่งผลให้กลายเป็นผู้ที่ผูกขาดและเข้าควบคุมเศรษฐกิจของประเทศไว้ทั้งหมด¹⁴ ดังจะเห็นได้จาก จำนวนตระกูลที่มีบทบาทในธุรกิจกรรมการเงินและธุรกิจการค้าของประเทศ จากทั้งหมดประมาณ 60 ตระกูล มีถึง 40 ตระกูล ที่เป็นกลุ่มทุนพวกพ้องที่สนับสนุนมาร์กอส¹⁵

ตลอดระยะเวลาอันยาวนานที่มาร์กอสดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีและภายใต้กบฏอัยการศึกซึ่งมอบอำนาจเผด็จการไว้ให้มาร์กอสได้ใช้อำนาจนี้ในการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่พรรคพวก ในขณะที่เดียวกัน ก็ทำการขัดขวาง และกำจัดศัตรูทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ รวมไปถึงกลุ่มใดก็ตามที่มีแนวโน้มว่าจะสามารถขึ้นมามีอิทธิพลต่อผู้กับตนและพวกพ้องได้โดยเป้าหมายหลักที่ถูกจัดการคือ ตระกูลโลเปซ (Lopez) และตระกูลออสเมญา (Osmena) ซึ่งตระกูลทั้งสองเป็นตระกูลเจ้าที่ดินดั้งเดิมที่มั่งคั่ง ซึ่งเป็นคู่แข่งกับตระกูลของมาร์กอส นอกจากนี้ การที่รัฐควบคุมตลาดสินค้าเกษตร จึงทำให้กลุ่มเจ้าที่ดินอื่นๆ รวมถึงผู้ประกอบการรายย่อย และเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมต่างหันมาภักดีต่อมาร์กอส โดยเฉพาะกลุ่มเจ้าที่ดินซึ่งมีความมั่งคั่งจากการผูกติดอยู่กับรายได้จากผลผลิตทางการเกษตรเป็นหลัก

ในช่วงปี ค.ศ.1981-ค.ศ.1983 การลงทุนที่หละหลวมและคอร์รัปชั่นส่งผลให้กลุ่มทุนพวกพ้องประสบกับปัญหาการล้มละลาย งบประมาณของรัฐจำนวนมากได้ถูกนำไปช่วยเหลือกอบกู้ธุรกิจที่ไม่ประสบความสำเร็จเหล่านี้¹⁶ และก็เป็นการสูญเสียเปล่าเพราะธุรกิจเหล่านี้ไม่ได้สร้างผลประโยชน์ตอบแทนเท่าที่ควร ดังนั้น แทนที่ทุนต่างชาติที่กู้ยืมมาจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อฟิลิปปินส์ เงินกู้ส่วนนี้กลับตกไปอยู่เพียงเฉพาะกลุ่มพวกพ้องของมาร์กอส

¹³ Gary Hawes, "Marcos, His Cronies, and the Philippines' Failure to Develop," in *Southeast Asian Capitalists*, Ruth McVey ed.(New York: Cornell University, 1992), p.157.
¹⁴ Charles C. McDougald, "Cronyism," in *The Marcos File: Was He a Philippines Hero or a Corrupt Tyrant?* (San Francisco: San Francisco Publishers, 1987), p.201.
¹⁵ Ibid.,p.204
¹⁶ S.K. Jayasuriya, "The Politics of Economic Policy in the Philippines during the Marcos Era," in *Southeast Asia in the 1980s : the politics of economic crisis*, Kevin Hewison, Richard Robinson and Gary Rodan.eds. (Sydney: Allen & Unwin, 1987), p.105.

เท่านั้น ความล้มเหลวของการพัฒนาในช่วงกฎอัยการศึกจึงเป็นผลมาจากการเมืองในรูปแบบที่เน้นความสัมพันธ์ส่วนตัว ซึ่งการคอร์รัปชันครั้งมหาพารในสมัยของประธานาธิบดีมาร์กอสจากกลุ่มทุนพวกฟ็องนี้ อาจกล่าวได้ว่า “เปรียบเสมือนกับพวกโจรผู้ดี (robber baron)” ในอเมริกาช่วงปลายศตวรรษที่ 19¹⁷ ก็ว่าได้

จากการที่กลุ่มทุนพวกฟ็องเข้าไปมีอิทธิพลในหน่วยงานของรัฐ ทำให้เกิดการแทรกแซงโดยรัฐ (state intervention) เข้าไปมีอำนาจควบคุมภาคเศรษฐกิจ รวมถึงการอนุญาตให้กลุ่มพวกฟ็องเข้าผูกขาดในอุตสาหกรรมที่สำคัญ เช่น The National Food Authority ควบคุมการค้าข้าว ข้าวโพด และเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด การแทรกแซงในภาคการเงิน โดยเข้าควบคุม Central Bank ซึ่งเป็นแหล่งทุนสำคัญของกลุ่ม อีกทั้งรัฐยังใช้ธนาคารของรัฐ-Philippine National Bank, Development Bank of the Philippines และสถาบันทางการเงินอื่นๆ ของรัฐ ในการครอบงำกิจการธนาคารพาณิชย์อื่นๆ ซึ่งเป็นการขัดต่อระบบทุนนิยมเสรีที่มุ่งเน้นให้เศรษฐกิจดำเนินไปตามกลไกของตลาดอย่างมีอิสระโดยให้มีการแทรกแซงจากรัฐน้อยที่สุด ระบบทุนนิยมโดยรัฐ หรือ “State Capitalism” จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้ยุทธศาสตร์ EOI ไม่ประสบความสำเร็จ โดยมาร์กอสอ้างว่าการส่งเสริมธุรกิจกลุ่มนี้จะเกิดประโยชน์ต่อผู้ผลิตและธุรกิจภายใน แต่ในความเป็นจริงแล้ว งบประมาณและเงินทุนล้วนตกไปอยู่กับมาร์กอสและพวกฟ็องทั้งสิ้น

กลุ่มต่อมาซึ่งมีความสำคัญต่อระบอบมาร์กอสไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากลุ่มพวกฟ็อง นั่นก็คือกลุ่มเทคโนแครต (technocrats) ซึ่งเป็นเครื่องมือของมาร์กอส ในการนำความน่าเชื่อถือจากต่างชาติมาสู่รัฐบาลของมาร์กอส การที่กลุ่มเทคโนแครต เข้ามาสู่โครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจ ทั้งที่ก่อนหน้านี้เป็นกลุ่มที่ไม่ได้รับความสำคัญ เนื่องจากแรงกดดันจากภายนอก ซึ่งได้แก่ IMF ธนาคารโลก และสหรัฐอเมริกา ที่ต้องการให้ฟิลิปปินส์ดำเนินยุทธศาสตร์ EOI ซึ่งสหรัฐฯ เป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลัง คอยกำหนดให้ IMF และธนาคารโลก เข้าแทรกแซงกิจการภายในของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียภายใต้กรอบของการพัฒนา (development)¹⁸ และคาดหวังว่าฟิลิปปินส์น่าจะเป็น “The Next Asian Miracle” ดังเช่นที่ประสบความสำเร็จกับประเทศเกาหลีใต้ ไต้หวัน และสิงคโปร์ กลุ่มองค์กรระหว่างประเทศต้องการให้ฟิลิปปินส์มีการปฏิรูป โดยมีจุดมุ่งหมายที่ให้รัฐเข้าไปมีบทบาทน้อยที่สุด เมื่อมาร์กอสชักชวนกลุ่มเทคโนแครตให้เข้าร่วมกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ คนกลุ่มนี้จึงเข้าร่วมอย่างง่ายดาย โดยเชื่อว่าเป็นคือหลักประกันทางการเมืองและเศรษฐกิจ แต่กลุ่มเทคโนแครตเองก็ต้องพึ่งพาการสนับสนุนจากมาร์กอส¹⁹ เนื่องจากมาร์กอสมีพันธมิตรท้องถิ่นคือ กลุ่มพวกฟ็องที่เป็นหัวหน้าสภาบารังไก ทำให้มาร์กอสและพวกฟ็องสามารถกอบโกยผลประโยชน์อย่างเป็นระบบ จึงเป็นการยากที่นโยบายที่เป็นกลางของกลุ่มเทคโนแครตจะบรรลุผลภายใต้ระบบอุปถัมภ์เช่นนี้ ทั้งที่มีแรงกดดันจากกลุ่มเทคโนแครต

¹⁷ Walden Bello, David Kinley and Elaine Elinson, p.185.

¹⁸ การเข้ามาของกลุ่มเทคโนแครต และแนวคิดเรื่องการพัฒนาล้วนเป็นอุบายของสหรัฐฯ ในการสร้างความชอบธรรมเพื่อกำหนดโครงสร้างอำนาจระหว่างประเทศ เพื่อให้ประเทศที่ด้อยกว่ายอมรับไปโดยปริยาย ซึ่งเป็นลักษณะของ Neo-colonialism

¹⁹ Gary Hawes, p.152.

ธนาคารโลก IMF และกลุ่มสถาบันทางการเงินระหว่างประเทศ แต่การแทรกแซงของรัฐก็ยังไม่มีความโน้มที่ลดลง ซ้ำยังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในยุคกฎอัยการศึก

ธนาคารโลกเป็นอีกองค์กรหนึ่งที่ทำให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่รัฐบาลมาร์กอส โดยหวังว่ามาร์กอสจะพัฒนาประเทศไปตามแนวทางยุทธศาสตร์ของ EOI มาร์กอสได้ถูกกดดันจากธนาคารโลกให้จัดตั้งรัฐบาลโดยดึงเอากลุ่มเทคโนโลยีโนแครตเข้ามาร่วม โดยบุคคลที่ธนาคารโลกให้การสนับสนุนและเป็นบุคคลที่ได้รับความเชื่อถือในหมู่นักธุรกิจการเงินและการธนาคาร คือ รัฐมนตรีคลัง นายเซซาร์ วิราตา (Cesar Virata) ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในเดือนสิงหาคม 1981 ซึ่งในช่วงแรกของการประกาศกฎอัยการศึก กลุ่มเทคโนโลยีโนแครตมีบทบาทอย่างมากต่อการกำหนดทิศทางนโยบายของประเทศ และสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่รัฐบาลของมาร์กอส แต่นโยบายการพัฒนาของธนาคารโลก ซึ่งนำมาปฏิบัติโดยกลุ่มเทคโนโลยีโนแครตต้องประสบปัญหาความขัดแย้งกับกลุ่มทุนพวกพ้องของมาร์กอส เนื่องจาก กลุ่มพวกพ้องต้องการที่จะปกป้องตลาดและผูกขาดในธุรกิจที่สำคัญของตน แม้ว่าจะเกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพวกพ้องของมาร์กอส และกลุ่มรัฐบาลเทคโนโลยีโนแครต แต่การมีทั้งสองกลุ่มนี้อยู่ได้กลายเป็นประโยชน์ในการดำรงอยู่ของระบอบ และการรักษาอำนาจเผด็จการของมาร์กอสเอาไว้ได้

กองทัพและทหารประจำการ เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของระบอบมาร์กอส มาร์กอสได้ให้ความสำคัญกับทหารในฐานะเป็นฐานอำนาจที่สำคัญของระบบเผด็จการที่สร้างขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่มาร์กอสได้ใช้อำนาจให้ทหารและกองทัพขึ้นตรงต่อประธานาธิบดี และ

เพิ่มบทบาทของทหารในทางการเมืองให้มากขึ้น มาร์กอสยังได้สั่งการให้กองทัพแทรกซึมเข้าไปในสังคมและชุมชนมากขึ้นเพื่อเป็นหูเป็นตาให้แก่รัฐบาล การพัฒนากิจการทางการทหารได้ถูกดำเนินการขึ้นเพื่อรับมือกับกลุ่มต่อต้านรัฐบาล โดยกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ส่วนใหญ่ได้รับการช่วยเหลือทางการเงิน อาวุธยุทโธปกรณ์และเทคนิควิธีการจากสหรัฐอเมริกา

หลังจากการประกาศกฎอัยการศึกในปี 1972 กองทัพฟิลิปปินส์ได้กลายเป็นป้อมปราการที่แข็งแกร่งของรัฐบาลมาร์กอส²⁰ มาร์กอสได้ขยายอำนาจหน้าที่และบทบาทของทหาร อีกทั้งยังจัดให้ทหารมีส่วนเกี่ยวข้องกับการต่างประเทศ โดยให้นายทหารระดับสูงหลายคนดำรงตำแหน่งทูตต่างประเทศ นอกจากนี้มาร์กอสยังปฏิรูปกองทัพให้กลายเป็นกองทัพขนาดใหญ่ มีประสิทธิภาพ รวมทั้งเพิ่มจำนวนทหารประจำการจากเดิมถึงสามเท่า คือ จากเดิมที่มีกำลังพลประมาณ 54,000 คนเป็นกว่า 200,000 คน และยังได้เพิ่มงบประมาณด้านการทหาร การป้องกันประเทศ ให้มีสัดส่วนสูงสุดในการจัดแบ่งการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดินแทนที่รายจ่ายด้านสุขภาพ การศึกษา และการบริการทางสังคม อีกทั้งยังได้เพิ่มอำนาจทางการทหารในด้านตุลาการโดยจัดตั้งศาลทหาร ดังจะเห็นได้จากใน General order ฉบับที่ 8 มาร์กอสมีอำนาจสูงสุดในฐานะผู้บัญชาการกองกำลังของฟิลิปปินส์ในอันที่จะตั้งศาลทหารซึ่งเป็นศาลชำระความพิเศษ

นอกจากนี้ ยังมีนายทหารระดับสูงหลายคนที่มีผลประโยชน์ร่วมกับมาร์กอสโดยมีการต่ออายุราชการให้นายทหารที่มีความจงรักภักดีเพื่อให้อยู่ในอำนาจต่อไป โดยมาร์กอสได้ให้นายทหารระดับสูงเหล่านั้นมีผลประโยชน์ร่วมกับตนในด้านกิจการการค้า และธุรกิจต่างๆ ที่มาร์กอสดำเนินอยู่มากมายใน

²⁰ Carl H. Lande, "The Political Crisis," in *Crisis in the Philippines: The Marcos Era and Beyond*, p.136.

ฟิลิปปินส์ นายทหารระดับสูงของกองทัพจึงใช้ชีวิตอย่างสุขสบาย หูหระและฟุ่มเฟือยไม่ต่างจากพวกนักการเมือง นายทุนและเจ้าที่ดิน²¹ ดังนั้น กองทัพฟิลิปปินส์จึงกลายเป็นสถาบันที่สร้างความมั่นคงให้แก่ระบบ เป็นฐานอำนาจเผด็จการของมาร์กอสและทวีความแข็งแกร่งมากขึ้นเรื่อยๆ รวมทั้งยังเป็นเครื่องมือในการทำลอบสังหารทางการเมืองให้แก่มาร์กอส ดังตัวอย่าง การลอบสังหารนายเบนิกัว อาากีโน (Benigno Aquino, Jr.) คู่แข่งทางการเมืองคนสำคัญ ซึ่งจากรายงานของ Agrava Commission ในภายหลังพบหลักฐานชัดเจนว่านายทหารระดับสูงหลายคนมีส่วนพัวพันในการฆาตกรรมดังกล่าว²²

อย่างไรก็ตาม กองทัพฟิลิปปินส์ภายใต้ระบอบมาร์กอสก็ประสบกับปัญหาอันเกิดจากภาระหน้าที่ที่มีความขัดแย้งและแตกต่างกัน กล่าวคือ มีหน้าที่ในการส่งเสริมและบำรุงระบอบเผด็จการของมาร์กอสและในขณะเดียวกันก็ต้องปกป้องประเทศฟิลิปปินส์จากภัยคุกคามทั้งภายในและภายนอก²³ ซึ่งหน้าที่ทั้งสองนี้มาร์กอสได้แบ่งทหารออกเป็นสองพวกในการรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ทั้งสอง กล่าวคือ กลุ่มทหารระดับสูงที่มีความจงรักภักดีต่อมาร์กอสให้ทำหน้าที่ในการบำรุงและส่งเสริมระบบเผด็จการ กลุ่มทหารระดับสูงเหล่านี้ได้ใช้ชีวิตอย่างสุขสบายด้วยเงินที่ได้รับจากการคอร์รัปชันและการเกื้อหนุนจากมาร์กอส ซึ่งการทุจริตคอร์รัปชันได้ขยายวงกว้างจนส่งผลกระทบต่อประชาชนหมดความศรัทธาต่อกองทัพ ในขณะที่เดียวกันกลุ่มทหารระดับล่างก็ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ในการป้องกันประเทศ กลุ่มทหารระดับล่างเหล่านี้เป็นพวกที่ไม่ได้แสดงความจงรักภักดีต่อมาร์กอสอย่างจริงจัง จึงไม่ได้รับความไว้วางใจให้ทำหน้าที่ในการส่งเสริมระบบ

เผด็จการ กลุ่มทหารระดับล่างเหล่านี้ต้องใช้ชีวิตอย่างขัดสน ยากลำบากเนื่องจากไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร รวมทั้งยังได้รับเงินเดือนหรือค่าตอบแทนที่ต่ำกว่ากำหนดด้วย ยิ่งไปกว่านั้นแม้แต่อาวุธและเครื่องมือต่างๆ ที่จะใช้ในการป้องกันประเทศต้องประสบกับภาวะขาดแคลนอย่างหนัก เนื่องจากอาวุธและเครื่องมือเหล่านี้ได้ถูกนำไปขายเพื่อมาบำรุงบำเรอทหารระดับสูงจนหมด ด้วยเหตุนี้เอง ทหารระดับล่างจึงได้รวมตัวกันเพื่อปกป้องความแข็งแกร่งของกองทัพและเรียกความเชื่อมั่นศรัทธาของประชาชนที่มีต่อกองทัพกลับคืนมา ซึ่งกลุ่มทหารระดับล่างเหล่านี้ก็ได้มีบทบาทที่มีนัยสำคัญต่อการล่มสลายของระบอบมาร์กอสในเวลาต่อมา

ความเสื่อมถอยและการล่มสลายของระบอบมาร์กอส

กลุ่มทุนพวกพ้องเป็นฐานอำนาจที่สำคัญของมาร์กอสซึ่งผูกพันกันโดยผลประโยชน์ มาร์กอสได้จัดสรรผลประโยชน์ งบประมาณ และนโยบายต่างๆ ที่เอื้อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของกลุ่มทุนนี้ ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนแต่เป็นกลุ่มเพื่อนพ้อง และเครือญาติของมาร์กอส ดังนั้นเพื่อการอุปถัมภ์กำชูพวกพ้องของตนเองมาร์กอสจึงจำเป็นต้องใช้เงินจำนวนมากเพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มพวกพ้อง นอกจากนี้การดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจและการเมืองที่ผูกขาดยังถือเป็นความจำเป็นสำหรับการจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพรรคพวก เช่น การผูกขาดอุตสาหกรรมยาสูบ อุตสาหกรรมน้ำตาล และมะพร้าวในประเทศ ซึ่งแม้ว่าในการส่งออกน้ำตาลไปสู่ตลาดสหรัฐฯ จะสร้างรายได้จำนวน

²¹ Benedict Anderson, p.216.

²² Carl H. Lande, pp.115-116.

²³ Ibid., p.138.

มหาศาล แต่รายได้เหล่านั้นก็มีได้ไปสู่ประชาชนและแรงงานที่เป็นผู้ผลิตอย่างแท้จริง แต่ผลประโยชน์กลับตกอยู่ในมือของกลุ่มนายทุนผู้ประกอบการเท่านั้น

นอกจากนี้ แม้ว่าระบบพวกพ้องจะมีความเชื่อมโยงกับภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมของประเทศ แต่ระบบนี้ได้แผ่อิทธิพลครอบงำในเกือบทุกภาคส่วนเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นการส่งออกสินค้าในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การเงินการคลัง และการธนาคาร ตลอดจนธุรกิจภาคการบริการต่างๆ กระทั่งนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางฐานะและชนชั้นอย่างมากภายในสังคมฟิลิปปินส์

ปัญหาเรื่องการปฏิรูปที่ดินเพื่อประชาชนชั้นล่างไม่ได้ดำเนินการเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง แต่เป็นการปฏิรูปเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มทุนพวกพ้องซึ่งชนชั้นกลางที่ผันตัวเองเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีต่างก็ไม่ได้รับผลประโยชน์จากที่ดินและแรงงานของตนอย่างยุติธรรมและเหมาะสม ตามที่คาดหวังไว้โดยคำสัญญาของมาร์กอส และเป็นสาเหตุหลักให้ประชาชนทั่วฟิลิปปินส์เกิดความไม่พอใจต่อการปกครองภายใต้ระบอบมาร์กอส ระบบพวกพ้องได้นำมาซึ่งความหายนะของมาร์กอสในด้านการปฏิบัติงานของรัฐ ซึ่งในช่วงต้นทศวรรษที่ 1980 ฟิลิปปินส์เป็นประเทศทุนนิยมเดียวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ ประสบกับภาวะเศรษฐกิจถดถอย การเป็นหนี้อย่างมหาศาลเนื่องจากการที่มาร์กอสต้องอุปถัมภ์คนเป็นจำนวนมากเพื่อเป็นฐานอำนาจที่มั่นคงของตน ทำให้มาร์กอสจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยแหล่งเงินทุนจากภายนอกประเทศมากขึ้น และความล้มเหลวจากการบริหารธุรกิจของกลุ่มทุนพวกพ้องได้นำมาสู่การพังทลายของระบบเศรษฐกิจในที่สุด²⁴

ปัญหาสำคัญอีกประการคือการปกครองที่

สืบเนื่องมาจากการใช้ระบบพวกพ้อง การปกครองของมาร์กอสเป็นระบบอุปถัมภ์ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย การที่มาร์กอสใช้อำนาจของตนแทรกแซงระบบเศรษฐกิจเพื่อเอื้อประโยชน์แก่ตนและพวกพ้อง เพื่อนำไปสู่การผูกขาดอำนาจทางการเมืองได้ส่งผลให้ระบอบประชาธิปไตยของฟิลิปปินส์ภายหลังจากการเลือกตั้งสมัยที่สองของมาร์กอสกลายเป็นระบอบเผด็จการประชาธิปไตยที่เอื้อประโยชน์โดยตรงต่อตัวผู้นำและพรรคพวก นอกจากนี้ภายใต้ระบอบมาร์กอส การละเว้นกฎหมายได้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง มีการใช้อิทธิพลเพื่อแทรกแซงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของรัฐ ซึ่งนำไปสู่ความไม่พอใจของประชาชน หากพิจารณาในแง่ของแนวทางประชาธิปไตยที่เน้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน แม้รัฐบาลจะให้สิทธิแก่ประชาชนในการออกเสียงเลือกตั้งตามแนวทางประชาธิปไตย แต่ประชาชนชาวฟิลิปปินส์ยังคงเผชิญกับการปกครองแบบคณาธิปไตย ซึ่งเป็นการปกครองโดยกลุ่มผู้มีอำนาจเพียงไม่กี่กลุ่มซึ่งเป็นที่ตกทอดมายาวนานในประวัติศาสตร์การเมืองของฟิลิปปินส์ตั้งแต่สมัยอาณานิคม จนกระทั่งฟิลิปปินส์ได้รับเอกราชแล้วก็ตาม

อย่างไรก็ตาม ภายใต้ยุคอาณานิคมที่สหรัฐฯ เป็นผู้ปกครอง สหรัฐฯ ได้จัดการศึกษา และความรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยให้แก่ชาวฟิลิปปินส์มากขึ้น ซึ่งกลุ่มชนชั้นเจ้าของที่ดิน และนายทุนเดิมต่างก็ต้องการที่จะดำรงผลประโยชน์และอำนาจของตนไว้ผ่านกระบวนการของการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยการใช้อำนาจทางความมั่งคั่งของตนเพื่อเข้าไปมีบทบาทในทางการเมืองอันนำไปสู่ระบอบคณาธิปไตยในที่สุด ขณะเดียวกันประชาชนที่ได้รับการศึกษามากขึ้นได้ผันตัวเองเข้าไปเป็น

²⁴ Gary Hawes, p.145-160.

ชนชั้นกลางทำงานในเมือง และรับรู้ถึงสิทธิของตนเองในการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามวิถีทางในระบบประชาธิปไตยโดยเฉพาะการตระหนักถึงความไม่เท่าเทียมและเหลื่อมล้ำทางชนชั้นที่เกิดขึ้นทั่วฟิลิปปินส์นำไปสู่จุดเริ่มต้นการเคลื่อนไหวของกลุ่มพลังสังคมใหม่ๆ ในช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 ซึ่งความไม่พอใจในประเทศเกี่ยวกับการทุจริตรอนสิทธิและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่บั่นทอนอำนาจของกลุ่มคนชาติปไตยภายใต้ระบอบการปกครองของมาร์กอส²⁵

ประเด็นสำคัญหนึ่งที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดการต่อต้านจากสังคมก็คือ การดำรงตำแหน่งอันยาวนานของประธานาธิบดี ซึ่งเป็นผลมาจากความต้องการให้เกิดเสถียรภาพทางการเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งตามเจตนารมณ์ต้องการให้ฝ่ายบริหารเกิดความเข้มแข็งโดยให้สิทธิทางด้านการควบคุมงบประมาณ และแบ่งแยกอำนาจระหว่างฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการออกจากกันตามแบบประชาธิปไตยของสหรัฐฯ โดยที่ประธานาธิบดีเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในฝ่ายบริหาร อีกทั้งรัฐธรรมนูญยังมอบอำนาจให้ฝ่ายบริหาร บริหารจัดการภาคการเงินและเศรษฐกิจตามความเหมาะสมของประเทศ สะท้อนให้เห็นถึงบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่มอบอำนาจให้กับฝ่ายบริหารมากเกินไป และจากการที่ประธานาธิบดีเป็นผู้ควบคุมและจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน ทำให้มาร์กอสสามารถใช้อำนาจชักยอกเงินสำรองของประเทศมาใช้ในการหาเสียงในการเลือกตั้งประธานาธิบดีสมัยที่สองในปี ค.ศ.1969 ต่อมาในปี ค.ศ.1972 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีสมัยที่สอง มาร์กอสได้ประกาศกฎ

อัยการศึก โดยอ้างถึงความจำเป็นในการรักษาความสงบเรียบร้อยและแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นการสร้างความชอบธรรมในการคงอำนาจเอาไว้

อย่างไรก็ตาม เมื่อระบอบมาร์กอสไม่สามารถดำเนินการแก้ปัญหาตามที่กล่าวอ้างไว้ อีกทั้งยังสร้างปัญหาใหม่ๆ ขึ้นมา เช่น การใช้อำนาจเผด็จการ การใช้ความรุนแรงในการปราบปรามฝ่ายตรงข้าม และการเพิ่มบทบาททางการเมืองของทหาร การโกงการเลือกตั้งที่แสดงถึงความต้องการที่จะอยู่ในอำนาจต่อไปของมาร์กอส ทำให้เกิดการรวมตัวของประชาชน และกลุ่มต่างๆ ที่ต่อต้านความไม่เป็นธรรมของระบอบมาร์กอส

การรวมกลุ่มทางการเมืองเพื่อต่อต้านระบอบมาร์กอส เกิดจากบุคคลหลายกลุ่ม ทั้งกลุ่มนักธุรกิจชนชั้นกลาง กลุ่มอาชีพ กลุ่มแรงงาน กลุ่มทหารระดับล่าง ศาสนจักร รวมถึงขบวนการนักศึกษาที่เข้าร่วมกับกลุ่ม NPA (New People's Army) ซึ่งเป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์ โดยทั้งหมดต่างไม่พอใจในการบริหารงานภายใต้ระบอบมาร์กอส เช่น แรงงานต้องเผชิญกับความไม่เป็นธรรมของนโยบาย EOI ซึ่งกดค่าแรงและกดขี่แรงงาน ตลอดจนการเข้าควบคุมสภาพแรงงานอย่างเข้มงวด²⁶ นักธุรกิจที่มองว่าระบอบมาร์กอสเอื้อประโยชน์แก่ทุนต่างชาติมากกว่าทุนภายในประเทศ อีกทั้งการที่ระบอบมาร์กอสดำเนินตามนโยบาย EOI ส่งผลให้เป็นการขัดขวางต่อการดำเนินธุรกิจ ตลอดจนการเสียเปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจกับกลุ่มพวกพ้องของมาร์กอส เป็นต้น

สำหรับกลุ่มทหารซึ่งเคยเป็นฐานอำนาจสำคัญของระบอบมาร์กอส จนกระทั่งมีการฆาตกรรมนายเบนนิโญ อากีโน ในปี ค.ศ.1983 ทหารได้แบ่งออก

²⁵ Eva-Lotta E. Hedman and John T. Sidel, *Philippine Politics and Society in the Twentieth Century: Colonial Legacies, Post-Colonial Trajectories* (London: Routledge, 2000), p.15.

²⁶ Walden Bello, David Kinley and Elaine Elinson, p.142.

เป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มทหารระดับสูงที่ยังภักดีกับ มาร์กอส เพราะยังคงมีผลประโยชน์ร่วมกันอยู่ กับ กลุ่มที่ทหารแยกออกมาจากฝ่ายมาร์กอส กลายมาเป็นขบวนการปฏิรูปกองกำลังติดอาวุธ (a Reform the Armed Forces Movement -RAM) โดยมี พลโท ฟิเดล รามอส (Fidel Ramos) เป็นผู้นำ โดยระหว่างปี ค.ศ.1984-ค.ศ.1986 กลุ่ม RAM ได้รวมพลังกับกลุ่มศาสนาและกลุ่มพลังมวลชนอื่นๆ ในการประท้วงโดยปราศจากความรุนแรง และประกาศไม่สนับสนุนมาร์กอสอีกต่อไป ทำให้พลังอำนาจของทหารฝ่ายมาร์กอสลดลงไป กลายเป็นตัวเร่งให้มาร์กอสหมดอำนาจเร็วขึ้น

ศาสนจักรคาทอลิกเป็นอีกกลุ่มพลังหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในฟิลิปปินส์ โดยศาสนจักรเป็นสถาบันที่อยู่คู่กับสังคมฟิลิปปินส์มาเป็นระยะเวลาอัน และมีอิทธิพลและบทบาทต่อวิถีชีวิตของชาวฟิลิปปินส์ กว่า 85 เปอร์เซ็นต์ของประชากรทั้งประเทศ ศาสนจักรพยายามที่จะกดดันให้รัฐบาลให้เสรีภาพแก่ประชาชนและปรับปรุงเศรษฐกิจ รวมทั้งความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น²⁷ ในระหว่างการเลือกตั้งปี ค.ศ.1986 ศาสนจักรเป็นตัวการสำคัญในการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และเป็นผู้นำในการวิพากษ์วิจารณ์ระบอบเผด็จการของ มาร์กอสในแง่ของการใช้ความรุนแรง และในแง่ของสิทธิมนุษยชน รวมทั้งได้เป็นศูนย์กลางในการเรียกร้องให้ประชาชนรวมพลังกันเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างสันติ โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญของศาสนจักรและทรงอิทธิพลอย่างมากคือคาร์ดินัล ไฮเม ซิน (Jaime Sin) พระสังฆราชแห่งมะนิลาและผู้นำศาสนจักรแห่งฟิลิปปินส์เป็นผู้เรียกร้องให้ประชาชนออกมาชุมนุมอย่างสันติเพื่อ

ปฏิเสชรบอบเผด็จการมาร์กอสในปี ค.ศ.1986 ซึ่งเพียงชั่วเวลาข้ามคืนผู้คนเรือนแสนและในเวลาต่อมาเพิ่มขึ้นเป็นล้านคนได้ออกมาชุมนุมกันเพื่อต่อต้านระบอบเผด็จการอันเป็นผลทำให้ระบอบมาร์กอสพังทลายลงในเวลาต่อมา อำนาจและความทรงอิทธิพลของคาร์ดินัลไฮเม ซินนี้เป็นที่รับรู้กันอย่างกว้างขวาง โดยประธานาธิบดีมาร์กอสเองถึงกับเคยเปรียบไฮเม ซินว่าเป็น “โคมัยนีแห่งฟิลิปปินส์”

เมื่อเกิดเหตุจลาจล นายเบนนิโญ อากีโน กลางสนามบินนานาชาติมะนิลา ความรู้สึกปลุกเร้าต่อต้านระบอบเผด็จการที่โหดเหี้ยมนำมาสู่การรวมกลุ่มพลังต่างๆ จึงได้เกิดขึ้นโดยมิได้คำนึงว่าจะมีขบวนการฝ่ายซ้าย หรือกลุ่มคอมมิวนิสต์ เข้าร่วมด้วยแต่อย่างใด เนื่องจากการรวมพลังได้เป็นไปเพื่อจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ การโค่นล้มระบอบมาร์กอส แม้ระบอบมาร์กอสจะมีความแข็งแกร่ง แต่การรวมตัวของกลุ่มพลังต่างๆ ก็ได้สร้างกลุ่มพันธมิตรใหม่ที่แข็งแกร่งขึ้นมาเช่นเดียวกัน ซึ่งจากแรงต่อต้านระบอบมาร์กอสที่เพิ่มมากขึ้นจนมิอาจยับยั้งได้ ได้กลายมาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจดำเนินบทบาทของสหรัฐฯ ต่อฟิลิปปินส์ในเวลาต่อมา

สหรัฐฯ ซึ่งเป็นผู้สนับสนุนรัฐบาลของ มาร์กอสมาโดยตลอด ได้ทำการถอนตัวจากการให้ความช่วยเหลือ และให้การสนับสนุนมาร์กอสเนื่องจากมาร์กอสได้แสดงออกถึงความไม่จริงใจในการส่งเสริมยุทธศาสตร์ EOI ซึ่งเป็นผลมาจากความขัดแย้งของระบบโครงสร้างภายใน ความต้องการที่จะอยู่ในอำนาจให้นานที่สุด จึงทำให้มาร์กอสให้ความสำคัญกับการเกื้อหนุนระบบทุนนิยมพวกพ้องและการเข้าแทรกแซงของรัฐมากกว่าการเอื้อประโยชน์แก่ทุนแก่ต่างชาติอย่างแท้จริง และการดำเนินนโยบาย EOI ในช่วงแรก ก็เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งเงิน

²⁷ Charles C. McDougald, “The Church,” in *The Marcos File: Was He a Philippines Hero or a Corrupt Tyrant?*, p.147.

สนับสนุนจากสหรัฐฯ เพื่อที่จะนำไปจัดสรรและแบ่งปันให้พรรคพวกของตนเอง มากกว่าที่จะนำไปใช้เพื่อการพัฒนาตามที่ได้กล่าวอ้าง ด้วยเหตุนี้รัฐบาลมาร์กอสจึงไม่ได้สนองผลประโยชน์ตามที่สหรัฐฯ คาดหวังไว้ โดยเฉพาะการมุ่งทำให้รัฐเปิดเสรี และสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อกลุ่มทุนต่างชาติ (โดยเฉพาะทุนของสหรัฐฯ) ในการลงทุน โดยที่รัฐจะเข้าแทรกแซงให้น้อยที่สุดเพื่อให้เศรษฐกิจดำเนินไปตามกลไกตลาด เมื่อมาร์กอสไม่สนองตอบต่อความต้องการดังกล่าวสหรัฐฯ จึงลดการให้ความช่วยเหลือที่เคยให้แก่ฟิลิปปินส์ และเพิ่มเงื่อนไขในการกู้ยืมเงิน ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแหล่งเงินทุนอย่างหนัก และสิ้นคลอนต่อระบอบมาร์กอสอย่างรุนแรง เพราะเมื่อทุนลดลง ระบบทุนนิยมพวกพ้องที่เป็นปัจเจกสำคัญในการดำรงอยู่ของระบอบมาร์กอส ก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้

อย่างไรก็ตามการที่กลุ่มต่อต้านมาร์กอสได้ไปรวมตัวกับพรรคคอมมิวนิสต์ทำให้สหรัฐฯ ต้องหันกลับมาพิจารณาบทบาทและให้ความช่วยเหลือต่อมาร์กอสต่อไป เพราะถ้าคอมมิวนิสต์ขึ้นมาอำนาจจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯ อย่างหลีกเลี่ยงมิได้ สหรัฐฯ จึงได้เริ่มกดดันให้มาร์กอสจัดการเลือกตั้งแบบเสรีขึ้น²⁸ เพื่อเป็นการแสดงออกให้เห็นถึงความอ่อนคลายทางการเมืองและการนำระบอบประชาธิปไตยกลับมาอีกครั้งเพื่อลดล้างข้อกล่าวหาความเป็นเผด็จการของมาร์กอส จากแรงกดดันดังกล่าวทำให้ มาร์กอสประกาศยกเลิกการใช้กฎอัยการศึก และเสนอให้มีการเลือกตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1986 ด้วยความหวังที่จะชนะการเลือกตั้งเพื่อดำรงตำแหน่งผู้นำต่อไปอีกและได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ อีกครั้ง ซึ่งในครั้งนี้นักกลุ่ม

ฝ่ายต่อต้านได้ส่งนางคอรารอน อากีโน ภรรยาหม้ายของนายเบนนิโญ อากีโน ผู้นำฝ่ายค้านซึ่งถูกลอบสังหาร ลงแข่งขันในการชิงตำแหน่งประธานาธิบดี ซึ่งปรากฏว่ามาร์กอสก็ได้ใช้อำนาจรัฐโง่งมเลือกตั้งในทุกรูปแบบและประกาศตัวเป็นผู้ชนะ ซึ่งจากการโง่งมเลือกตั้งที่ฝืนมติประชาชนทั้งประเทศได้ทำให้กระแสการต่อต้านยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นไปอีก

สหรัฐฯ เห็นว่ามาร์กอสได้กลายเป็นตัวการของปัญหาที่สำคัญ เพราะถ้าหากมาร์กอสยังคงอยู่ในตำแหน่ง ก็จะเป็นการเปิดโอกาสให้พวกคอมมิวนิสต์เข้ามามีอิทธิพลทางการเมือง และที่สำคัญนางอากีโนก็ได้ยอมรับว่าจะเคารพข้อตกลงเรื่องฐานทัพที่ได้ทำไว้กับสหรัฐฯ ทำให้สหรัฐฯ เห็นว่าไม่ควรปล่อยให้เหตุการณ์ยืดเยื้อต่อไป เนื่องจากจะกระทบต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในฟิลิปปินส์ ดังนั้นสหรัฐฯ ภายใต้การนำของประธานาธิบดีโรนัลด์เรแกน จึงได้กดดันให้มาร์กอสลาออกจากตำแหน่งและไม่ให้ใช้ความรุนแรงเพื่อที่จะรักษาอำนาจของตนเอาไว้ รวมทั้งยื่นข้อเสนอให้มาร์กอสและครอบครัวสามารถขอลี้ภัยในสหรัฐฯ ได้

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะเห็นได้ว่าสหรัฐฯ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญ กล่าวคือเมื่อสหรัฐฯ ให้การสนับสนุน และมีเงินลงทุนต่างๆ เข้ามาในช่วงต้นทำให้ระบอบมาร์กอสเริ่มก่อตัวและทวีความเข้มแข็ง แต่เมื่อสหรัฐฯ ถอนการสนับสนุนออกจากระบอบมาร์กอส ความอ่อนแอของระบอบก็เริ่มเด่นชัดขึ้น เมื่อทุนลดลงฐานอำนาจของมาร์กอสก็ลดลงไปด้วยเช่นกัน มาร์กอสไม่มีฐานที่เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพมากพอที่จะจัดการกับฝ่ายต่อต้านฐานอำนาจที่มาร์กอสมีอยู่จึงเหลือเพียงแต่กลุ่มผู้นำการเมืองท้องถิ่นที่มีความจงรักภักดีต่อมาร์กอส

²⁸ Gary Hawes, *The Philippine State and the Marcos Regime: The Politics of Export* (Ithaca: Cornell University Press, 1987), p.157.

ตราบเท้าที่มาร์กอสยังสามารถอำนวยความสะดวกให้ได้เท่านั้น ในช่วงต้นของยุค 1980 สมาชิกพรรค KLB ของมาร์กอสก็ได้เริ่มทยอยลาออกจากพรรคไปโดยเฉพาะในช่วงปี ค.ศ.1984-ค.ศ.1985 ซึ่งความอ่อนแอของระบอบมาร์กอสเริ่มปรากฏชัดเจนนมากขึ้น²⁹ นอกจากนั้นแล้ว การคงอยู่และการล่มสลายของระบอบมาร์กอส และการหันไปสนับสนุนนางอากีโนแทนของสหรัฐฯ ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงการตัดสินใจดำเนินนโยบายต่างประเทศที่มุ่งเน้นแต่เพียงผลประโยชน์ของสหรัฐฯ เองเป็นที่ตั้ง และยังสามารถสะท้อนถึงอิทธิพลภายนอก (สหรัฐฯ) ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศของฟิลิปปินส์อีกด้วย

แม้ว่ามาร์กอสจะสามารถซื้อเวลาและรักษาระบอบเผด็จการที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่ได้เป็นระยะเวลาจนถึง 21 ปี แต่ในท้ายที่สุด เมื่อความไม่เป็นธรรมของระบอบเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของประชาชน แรงสนับสนุนที่มีอย่างมากมายในช่วงแรกจึงลดน้อยลงและแปรเปลี่ยนไปในเชิงทำที่ต่อต้าน อีกทั้งการที่ผู้สนับสนุนภายนอกที่สำคัญ (สหรัฐอเมริกา) เริ่มขาดความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของระบอบนำมาสู่การถอนการสนับสนุนในเวลาต่อมา ระบอบมาร์กอสซึ่งถูกสั่นคลอนทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกนี้จึงได้พังทลายและล่มสลายไปในที่สุด

สรุป

“พลังประชาชน” ได้ถือกำเนิดขึ้นในฟิลิปปินส์ เมื่อประชาชนนับล้านคน หลั่งไหลมาชุมนุมกันเพื่อขับไล่นายเฟอร์ดินานด์ อี. มาร์กอส ผู้นำเผด็จการ ซึ่งการต่อต้านเป็นผลมาจากสาเหตุหลายประการรวมกัน ทั้งปัญหาเศรษฐกิจ ความยากจนที่รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขได้ การที่ฟิลิปปินส์ตกเป็นลูกหนี้รายใหญ่ของ IMF เป็นผลมาจากการนำเงิน

เหล่านั้นไปลงทุนในธุรกิจส่วนตัวและกลุ่มพวกพ้องมากกว่าที่จะนำไปใช้เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง การไม่รักษาคำพูดที่ให้ไว้ในเรื่องการปฏิรูปที่ดิน ความไม่ชอบธรรมของผู้นำที่ทำการซื้อเสียงและโกงการเลือกตั้ง การใช้ความรุนแรงกับฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง บังคับต่างๆ เหล่านี้ได้นำมาสู่การรวมกลุ่มพลังต่างๆ หลายกลุ่ม ทั้งกลุ่มนักศึกษาชนชั้นกลาง กลุ่มชาวนา กลุ่มนักธุรกิจชนชั้นกลาง กลุ่มทหารและเจ้าหน้าที่รัฐระดับล่าง รวมไปถึงศาสนจักรที่เห็นว่าอำนาจเผด็จการของมาร์กอสนำไปสู่ความรุนแรง ซึ่งกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ได้ทำการรวมตัวกับกลุ่มฝ่ายซ้าย โดยที่ไม่ได้กระทำให้เพื่ออุดมการณ์คอมมิวนิสต์ แต่เป็นไปเพื่อจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การโค่นล้มมาร์กอส การรวมตัวของกลุ่มต่างๆ นี้ แสดงให้เห็นว่า ความชั่วร้ายของระบอบมาร์กอส ได้แผ่ขยายปกคลุมสังคมทุกภาคส่วนของโครงสร้างภายในของฟิลิปปินส์

นอกจากแรงกดดันภายในที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแล้ว แรงกดดันจากภายนอก ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้ระบอบมาร์กอสล่มสลาย นั่นคือ สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นพลังภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายของฟิลิปปินส์มาโดยตลอด จากกระแสต่อต้านระบอบมาร์กอสที่แผ่ขยายเป็นวงกว้างทำให้สหรัฐฯ ไม่มั่นใจว่ามาร์กอสจะสามารถรักษาอำนาจเผด็จการต่อไปได้อีก และเริ่มถอนตัวจากการให้ความช่วยเหลือมาร์กอส นอกจากนี้สหรัฐฯ ยังตระหนักถึงการที่ระบอบมาร์กอสไม่ได้ตอบสนองผลประโยชน์ให้สหรัฐฯ เท่าที่ควร อีกทั้งกระทำการที่ไม่เป็นการเอื้อต่อยุทธศาสตร์ EOI กล่าวคือ แทนที่มาร์กอสจะออกนโยบายส่งเสริมการลงทุนของต่างชาติ กลับไปให้ความสำคัญกับการเอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มพวกพ้องของตนมากกว่า ส่ง

²⁹ Gary Hawes, p. 158.

ผลให้เกิดการเข้าแทรกแซงจากรัฐในภาคเศรษฐกิจ และการลงทุนมากขึ้น หน่วยงานรัฐล้วนเต็มไปด้วย พรรคพวกของมาร์กอสที่เข้าดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ไว้ทั้งหมด ทุนนิยมโดยรัฐจึงกลายเป็นสิ่งที่ขัดขวาง ยุทธศาสตร์ EOI อย่างมาก ระบบอมาร์กอสที่ ฟังพาอาศัยเงินกู้ และเงินทุนจากสหรัฐฯ และองค์กร ระหว่างประเทศในการที่จะช่วยเหลือกลุ่มพวกพ้อง เพื่อรักษาสถานอำนาจจึงเริ่มสั่นคลอน และเมื่อขาด

เงินทุนและการสนับสนุนอำนาจของมาร์กอสก็ลดลง กระทั่งนำไปสู่การพังทลาย และล่มสลายของระบบอมาร์กอส โดยที่มิได้มีใครคาดคิดมาก่อนเลยว่า บุคคลทรงอำนาจที่ปกครองฟิลิปปินส์มาอย่าง ยาวนานถึง 21 ปี จะไม่มีโอกาสกลับมายังแผ่นดิน เกิดได้อีก โดยต้องขอลี้ภัยพร้อมครอบครัวไปยัง สหรัฐอเมริกาในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 1986 จน กระทั่งถึงแก่อสัญกรรมที่นั่น

เอกสารอ้างอิง

- Benedict Anderson. **The Spectre of Comparisons: Nationalism Southeast Asia, and the World.** London : Verso Press, 2000.
- Charles C. McDougald. **The Marcos File: Was He a Philippines Hero or a Corrupt Tyrant?** San Francisco : San Francisco Publishers, 1987.
- Claude A. Buss, **The United States and the Philippines: Background for policy.** Washington D.C.: American Enterprise Institute for Public Research, 1977.
- Eva-Lotta E. Hedman and John T. Sidel, **Philippine Politics and Society in the Twentieth Century : Colonial Legacies, Post-Colonial Trajectories.** London: Routledge, 2000.
- Gary Hawes,ed. **Southeast Asian Capitalists.** Ruth McVey . New York : Cornell University, 1992.
- Gary Hawes, **The Philippine State and the Marcos Regime: The Politics of Export.** Ithaca : Cornell University Press, 1987.
- Kevin Hewison, Richard Robinson and Gary Rodan,eds. “The Politics of Economic Policy in the Philippines during the Marcos Era,” **Southeast Asia in the 1980s : the politics of economic crisis.** Sydney: Allen & Unwin, 1987.
- Lela Garner Noble, ed . **Crisis in the Philippines: The Marcos Era and Beyond.** New Jersey : Princeton, 1986.
- Tarling, Nicholas, ed. **The Cambridge History of Southeast Asia Volume Four.** Singapore: Cambridge University Press, 1999.
- Walden Bello, David Kinley and Elaine Elinson, **Development Debacle:The World Bank in the Philippines.** San Francisco: Institute for Food & Development Policy, 1982.